

A könyvtárhálózat szíve a *New York Public Library (NYPL) Tudományos Könyvtára*, az USA második nemzeti könyvtára, kb. 32 millió dokumentummal (ezek közül 12 millió könyv). A gyűjteményekben található dokumentumok, amelyek 3000 nyelvet és dialektust ölelnek fel, az írott szó ötezer éves történetét reprezentálják. A központi könyvtár mellett, amelyet újabban Humanities Librarynek (Humán Tudományos Könyvtára) kereszteltek át, 82 fiók működik. Az éves költségvetés 127 millió dollárt (1993) tesz ki, amit az állam egyedül nem képes finanszírozni. Annak a jó amerikai hagyománynak köszönhetően, hogy a tehetősebb magánszemélyek igyekeznek a közintézmények működtetésében részt vállalni, az NYPL is a szponzorok széles hálózatát tudhatja maga mögött. Miután a hetvenes évek végén a könyvtár a súlyos finansziális problémák miatt a szolgáltatások szűkítését jelentette be, egyidejűleg felhívást intézett a magánszemélyekhez és a mecénásokhoz, hogy járuljanak hozzá a könyvtár alapjainak feltöltéséhez. 1984-ig mintegy 13 millió dollár gyűlt össze, amiből egyedül az Astor-alapítvány 10 milliót adott. Az adományozók listáján világcégek találhatók: IBM, Exxon, Chase Manhattan Bank, MTV, New York Times, de az adakozó magánszemélyek köre is megtöltené egy gazdagok és befolyással bírók ki kicsodáját. A könyvtár vezetése, amikor az állami források felett rendelkező hivatalokkal tárgyal, szívesen hivatkozik a lakosság széles körű támogatására. Az NYPL pozitív imázsát erősítik a különböző kulturális események, felolvasások, színházi előadások, koncertek, amelyeknek otthont ad.

Maga az épület 19. századi atmoszférájával nyugodt sziget Manhattan hektikus szívében. Francia márvány, Afrikából származó faanyag és stukkódíszítés adják a fő építészeti elemeket. Az olvasótermekben faborítású asztalok, bőrfotelek gondoskodnak az olvasók kényelméről. Legfontosabb mégis a gazdag gyűjtemény és a színvonalas szolgáltatás. A kért mű mintegy 15 perc alatt az olvasó előtt van, a gyarapítás friss, az éppen aktuális dokumentumot helyben meg is lehet vásárolni. Jelentős szerepet játszik a gyarapításban az ajándékozás is, ami főleg a speciális gyűjteményeket gazdagítja. Az 1972-ben indult automatizációnak köszönhetően ma már mind az 50 millió bibliográfiai egység számítógépen lekérdezhető.

Az információk és a dokumentumok évtizedek során bekövetkező specializációja szükségessé tette, hogy szakmák szerinti, elkülönített központi könyvtárakat hozzanak létre. Így például a Lincoln Centerben, az Opera és a koncertterem mellett kapott helyet a Színházi Könyvtár, Harlemben nyílt meg a fekete amerikaiak történelmével és kultúrájával kapcsolatos irodalmat gyűjtő könyvtár. 1996-ban avatta fel az NYPL jelenlegi igazgatója, *Paul LeClerc* az új Tudományos, Ipari és Üzleti Könyvtárat, amely elhelyezkedésében a hagyományt követi (a századelő olasz építészeti stílusában készült palotában található), belső infrastruktúrájában pedig a high tech a meghatározó. Ezt az új részleget a szakemberek a 19. század tudományos könyvtára modelljének tartják. 250 számítógép, 500 terminál, mintegy 1,2 millió kötet a főbb mutatók. Az éves költségvetés (100 millió dollár) felét magánszemélyek adományai teszik ki, egynegyedét hosszú lejáratú kölcsönök, és csak a maradék 25 millió állami finanszírozás.

A könyvtár százéves évfordulója alkalmából kiállításokat, irodalmi és színházi előadásokat szerveztek. A 100. születésnapot, amelyet egy házipartihoz hasonló formában rendeztek meg, Mikulás napján tartották. Minden rendezvényen elhangzott *Toni Morrison* Nobel-díjas írónak, egyben kuratóriumi tagnak a könyvtári évfordulóval kapcsolatos egy-egy ünnepi írása.

A könyvtár mindennapjait nem kerülik el a város szociális problémái sem. A közelben lévő Bryant Park a szegények és hajléktalanok egyik lakótere, akik a téli napokban gyakran behúzódnak a meleg olvasótermekbe. Az olvasóknak szóló feliratok között ott található, hogy a könyvtárba csak megfelelő öltözetben lehet bemenni, hogy a fotelokat ne használják alvásra, de a gyakran szegényes és megviselt látogatóknak mégsem mutat ajtót senki. New York város közkönyvtára olyan intézménynek tekintí magát, amely milliók, így a koldusok előtt is nyitva áll; mindenki számára megpróbál valamit nyújtani.

/GABEL, G. U.: *New York Public Library wurde 100. = Bibliotheksdienst*, 30. köt. 11. sz. 1996. p. 1862–1865./

(Kardos Krisztina)

Oroszország első könyvtári WWW-szervere

Az *Orosz Nemzeti Nyilvános Tudományos és Műszaki Könyvtár* (orosz rövidítése: GPNTB, angol: NPLS&T) hosszú évek óta vezető szerepet játszik a könyvtári automatizálásban, és a könyvtári állományok online szolgáltatásában. A történet főbb eseményei a következők voltak:

1986: az első távoli felhasználókat kiszolgáló rendszer üzembe helyezése. Ez volt az első működő rendszer Oroszországban, amely bibliográfiai információs állományok távoli elérését tette lehetővé. ESZR típusú, szovjet gyártmányú számítógépekre és telekommunikációs eszközökre épült, az

adatátvitelhez kapcsolt vonalakat és a VNIIPAS X.25 hálózatát használták.

1992: az STD–2 nevű, távoli hozzáférést biztosító rendszer üzembe állítása. Ez kapcsolt vonalakon, az X.25 hálózaton és a zajvédett ISKRA–2 speciális hálózaton keresztül tette elérhetővé a GPNTB adatbázisait. A rendszer alapját Novell-hardver és -szoftver képezte. Ebben az időben még nem volt használatos Oroszországban a TCP/IP protokoll, a felhasználók többsége a lassú kapcsolt vonalakat vette igénybe. Ez az időszak jelentős a széles körű online szolgáltatás fejlesztésében, mivel a GPNTB több mint 40 adatbázisa volt már kereshető.

1995. október: a GPNTB teljes jogú tagja lett az Internetnek. A hálózati alapot az ISKRA–2 képezte, később pedig két érpáras bérelt vonal, amelyhez a ZyXEL U–1496E modemet használták. Az átviteli sebesség 16 800 bps volt. Kezdetben az Interneten a keresést az MS Windows és a Netscape szoftverrel végezték, majd létrehozták a WWW-szervert, amely egyrészt lehetőséget ad a GPNTB adatbázisainak keresésére, másrészt a könyvtár számára a saját és külső információs erőforrások elérésére. Erre az időre esik a felhasználóknak nyújtott szolgáltatások bővítése is. A GPNTB lett az STN dokumentumküldő szolgáltatásnak hivatalos orosz képviselője, valamint az OCLC hivatalos tagja. Használatba vették az OCLC PRISM rendszerét a katalogizáláshoz és First-Search rendszerét az olvasószolgálatban. Bővült az együttműködés a nagy külföldi könyvtárakkal, lehetővé vált a partnerek elektronikus katalógusainak és szolgáltatásainak elérése, pl. a Kongresszusi Könyvtáré.

Az egész fejlődést végigkísérte, hogy az automatizált könyvtári rendszer alapját alkotó szoftver a CDS/ISIS maradt. Mivel a GPNTB az UNESCO által fejlesztett és térítésmentesen rendelkezésre bocsátott programcsomag terjesztője a FÁK-tagállamokban, megkapta a Unix-változatot is. Ekkor a problémát a Novell 3.12 operációs rendszer alatt

működő állománykezelő jelentette. A megoldáshoz a LINUX operációs rendszert választották, amelynek mint public domain terméknek számos előnye van. 1995 novemberében már működött az így összeillesztett rendszer és a WWW-szerver is.

1996. március: a kapcsolt vonalak használatát felváltotta a bérelt vonal, áprilistól kezdve pedig a rádiócsatorna. A GPNTB IP-címe: *gpntb.ippi.ras.ru* (194.88.3.39). A következő lépést az optikai szál as adatátvitelre való áttérés jelenti, a hálózat C kategóriájú címe alatt 256 cím kezelhető. Az átállás miatti címváltozásokról a felhasználók értesítést kapnak.

A GPNTB programozói megoldották a cirill betűk használatával járó problémákat, és kidolgozták a GPNTB adatbázisaihoz a keresési technikát. A megoldás lehetővé teszi a hagyományos Netscape, Mosaic vagy más WWW-böngészők használatát. A keresés „élő”, azaz folyamatosan megújuló adatbázisokban folyik.

Keresni a GPNTB elektronikus katalógusában, valamint a tudományos-műszaki irodalom központi katalógusában lehet. A központi katalógus több mint 600 orosz és más FÁK-tagországbeli könyvtár állományáról tájékoztat. A több mint 500 ezer rekord a bibliográfiai adatok mellett lelőhelyadatokat is közöl. A GPNTB elektronikus katalógusa az állományról korábban ESZR gépen rögzített információkat tartalmazza, 1993-tól kiegészítve az új beszerzésekkel. Ezenkívül több mint 40, a GPNTB gyűjtőkörébe tartozó, különböző témakörű és problémaorientált adatbázis áll a felhasználók rendelkezésére. A keresés ingyenes.

A további fejlesztési feladatok: újabb adatbázisok, a tájékoztató rendszer és a könyvtárközi kölcsönző rendszer elérhetővé tétele az Interneten.

/SHRAIBERG, Y.–GONCHAROV, M.–PANKOV, A.:
The first library WWW-server in Russia. = FID News Bulletin, 46. köt. 9. sz. 1996. p. 262–265./

(Viszocsekné Péteri Éva)

A cseh tudományos és szakkönyvtárak mint Internet-használók

A cseh könyvtárügyben egyelőre vontatottan terjed az Internet használata. A közművelődési könyvtárügy még csak a telepítési tervek kimunkálásánál tart (jelenleg mintegy 20 járási és városi könyvtár jön ebből a szempontból számításba), de a tudományos és szakkönyvtárügy ellátottsága sem mondható kielégítőnek.

Erről vall az a *kérdőíves felmérés*, amelynek kérdéseit 20 tudományos és szakkönyvtárnak

juttatták el. Választ mindössze 9 könyvtár adott. Nevezetesen: 5 állami tudományos könyvtár, a brünni Morva Tartományi Könyvtár, a prágai Nemzeti Orvosi Könyvtár, a Parlamenti Könyvtár és az Állami Műszaki Könyvtár. Ebből levonható a következők: minden valószínűség szerint a hallgató könyvtáraknak – eltekintve a nemzeti könyvtártól – még nincs csatlakozásuk az Internethez, különben boldogan válaszoltak volna, hiszen e lehetőséggel rendelkezni ma még presztizskérdés.